

08.07.2016

Nir Hasson, 'Empty House',

'Galeria' culture section,

Haaretz newspaper

Mentioning my Forgetabilia project at The Factory, Jerusalem

אמנים שנכנסו למבנה נטוש שהוקם במאה ה-19 חשפו את קורותיו, הפכו אותו למיזם אמנותי וזכו לביקור מצד פלסטינית שגרה בו עד '48

05:38 08.07.2016

ניר חסון | התראות במייל

שמור

מעטים הבניינים הגדולים בירושלים שהחוקרים לא יודעים לספר עליהם. רוב הבניינים ההיסטוריים מתועדים היטב בתעודות, תצלומים ומפות. אבל מאחורי החזית המפוארת של מלון וולדורף אסטוריה ברחוב אנרון, מסתתר בניין ישן ונדול למדי שאיש לא ידע לספר עליו. היה ידוע שהוא נבנה במאה ה-19 והשתייך לבעלים ערבים עד ל-1948. אבל איש לא ידע מיהם אותם בעלים, מה עלה בגורלם ולמה שימש הבניין הנדול בן שתי הקומות. לאחר מלחמת העצמאות ניתן הבניין לעיריית ירושלים ושימש כמה מוסדות חינוך. בעשור האחרון הוא עומד נטוש ומוזנח, מוסתר לחלוטין על ידי המלון המפואר.

לפני חודש נכנסה לבניין קבוצת האמנים "בית ריק", המתמחה בתפיסת נכסים נטושים בירושלים ושימוש בהם כזירה ליצירת אמנות. הפעם, לשם שינוי, נכנסו חברי הקבוצה למבנה ברשות ובסמכות והפכו אותו ל"מפעל", מיזם אמנותי מורכב שיפעל בבית במשך כל הקיץ. המפעל כולל מחלקות שונות המדמות מפעל ייצור קלאסי מהמאה ה-20.

פתיחת "המפעל" במבנה הנטוש היתה הפעם הראשונה שהקבוצה נכנסה למבנה בהסכמה, ואפילו בעידוד הרשויות. החברה העירונית עדן, האחראית לפיתוח מרכז העיר, התירה לחברי הקבוצה להשתמש במבנה למשך הקיץ. בשבוע שעבר נחנך הפרויקט, והוא כולל סלון שבו מתקיימות הפועות, תנור בויץ לסדנאות בישול, מייצנים אמנותיים ואפילו חנות המציעה "משכחות", מזכרות עם לוגו המפעל הרומזות להשכחת הבית ההיסטורי.

בינתיים חשפו חברי הקבוצה את תולדות המבנה, ואף זכו לביקור טעון מצד צאצאית של מייסדי הבית. האזור שבו הוקם הבית מוכר כ"שכונת מחנה ישראל", או "שכונת המערביים". זו השכונה היהודית השנייה שהוקמה מחוץ לחומות, ב-1865. הבית המפואר הוקם בקצה השכונה הקטנה על שטח גדול מוקף חומת אבן על ידי ראש משפחה ערבית-נוצרית עשירה בשם אנטון סראפין בין 1870 ל-1890. ב-1948 עזבו בני המשפחה את הבית ונמלטו למזרח ירושלים. הגילוי של בני המשפחה התאפשר בזכות צירוף מקרים, לאחר שאחת האמניות המעורבת בפרויקט סיפרה על הבניין לידיד שלה, וזה זיהה שמדובר בבניין שהקימו בני משפחתו.

"מחלקת הייצור", למשל, בנתה את כל הרהיטים והחפצים במקום מדברים שנאספו בזבל; "מחלקת משאבי אנוש" מגייסת את האמנים, "ועד העובדים" אחראי לפעילות הפתוחה לציבור; ומחלקת "מחקר ופיתוח" של "המפעל" התמקדה במחקר על תולדותיו של המבנה. אחרי מחקר ארוך פיצחה הקבוצה את חידת הבניין.

המפעל הוא הפרויקט השישי של קבוצת "בית ריק". הקבוצה, שהנרעין שלה מורכב מבוגרי בתי הספר לאמנות בירושלים, הוקמה ב-2011 בשלהי המחאה החברתית. "מיתוס ההקמה" כולל ישיבה על גג של בניין נטוש בלילה האחרון של המחאה החברתית, בסוף קיץ 2011. "ישבנו על הגג, הבנו שזה מסתיים והתחלנו להעלות רעיונות", מספר אלעד ירון (29). "התחושה היתה שאנחנו מחפשים בית, ואז אמרנו 'בואו נייצר מקום'", מוסיף נטע מייזלס (33).

זמן קצר אחר כך, לפני כחודש, באה למקום קלייר סראפין, בת 96, שהתגוררה בבית בין 1944 ל-1948. "היתה הרבה מאוד התרגשות, היא הסתובבה מחדר לחדר וסיפרה על ציורי הקיר, הכל בשברי מלים", מספר ירון.

לאחר הביקור החפוז נותק הקשר עם בני המשפחה, שכלל הנראה שמחו על חשיפת ההיסטוריה, אך לא חשו בנוח עם הקבוצה החדשה שנכנסה למקום. "היה חשוב לנו להציף את ההיסטוריה, אנחנו לא מצניעים את זה", אומר ירון, "אנחנו בעצמנו זמניים בבניין הזה, אבל זה העלה מחשבות מה צריך לקרות עם הבית".

שניהם מגרעין המייסדים. השלב הבא היה פלישה לבית המלון "הנשיא", שעומד נטוש בשכונת טלביה. הקבוצה פעלה בו במשך כמה חודשים, ואחר כך נכנסה ל"מכון הסיבים", מבנה היסטורי גדול בעמק רפאים. לפני שנתיים הקימו חברי הקבוצה בחווה נטושה ליד טיילת ארמון הנציב את "הקיבוץ", שבדומה ל"מפעל" כלל אלמנטים שונים מחיי הקיבוץ כמו חדר אוכל, מכבסה, גינת ירק, והכל עם טוויסט אמנותי. בהמשך הם ייצרו את "השיירה", אירוע נודד של תרבות על גלגלים ברחבי ירושלים.